

підготовки, які добре їх знають, іншої інформації, отриманої за результатами моніторингу особистіно професійного становлення.

Метод анамнезу нами був використаний для глибинного оцінювання проявів показників особистіно професійної зрілості шляхом періодичного використання особистісних опитувальників самооцінки та проєктивних тестів. Були зібрані значні обсяги біографічних даних, використовувалися короткі експериментальні заходи, експрес-інтерв'ю, під час яких майбутні педагоги змушені були давати відповіді на питання, які потребували ціннісного ставлення до складових професійно-педагогічної підготовки і майбутньої професійно-педагогічної діяльності. На завершальному етапі проводилися обстеження в малих групах з метою отримання даних щодо рівнів сформованості особистіно професійної зрілості у майбутніх педагогів.

Запропонований Г. Мюрреєм метод анамнезу, нами використовувався для вивчення прояву складових особистіно професійної зрілості кожного педагогічного педагога в цілому в природних для нього умовах освітньо-професійної діяльності. Для всебічного оцінювання цих проявів ми групували свої думки стосовно окремих студентів за тими концептуальними підходами, які найкращим чином пояснювали та інтерпретували отримані нами психолого-педагогічні враження стосовно сформованості в них показників особистіно професійної зрілості. Результатом поєднання таких багатоконцептуальних пояснень стало формулювання висновків щодо об'єктивної характеристики особистіно професійної зрілості майбутніх педагогів.

Перевагою методу анамнезу є прийняття до уваги всієї складності та суперечливості індивідуальних проявів особистіно професійної зрілості майбутніх педагогів, можливість оцінити те, як ними набувається життєво-професійний досвід, як проявляється їх ціннісне ставлення до складових освітньо-професійної діяльності. З іншого боку, складність і обмеження методу анамнезу проявлялися у відсутності повної впевненості в тому, що отримані нами співвідношення в формуванні особистіно професійної зрілості майбутніх педагогів носять причинно-наслідковий характер. Неможливість контролю нами всіх можливих чинників впливу на фор-

мування показників особистіно професійної зрілості зберігало вірогідність того, що справжніми дієвими чинниками тут могли бути інші, ніж ті, що нами передбачалися.

Вивчення методом анамнезу саме малих груп обмежувало наші можливості щодо здійснення узагальнюючих висновків стосовно того, що формування особистіно професійної зрілості всіх інших майбутніх педагогів буде відбуватися так само як у представників досліджуваних малих груп.

Зазначені обмеження обумовили використання нами методу анамнезу в якості попередньої стратегії дослідження формування особистіно професійної зрілості майбутнього педагога, яка дозволяє висувати цікаві гіпотези з подальшою їх перевіркою засобами більш суворих експериментальних досліджень.

Обґрунтована нами стратегія вивчення педагогічної практики сприятиме встановленню співвідношення між двома змінними: концептуальними засадами формування особистіно професійної зрілості майбутніх педагогів та відповідними їм педагогічними технологіями.

Список використаних джерел:

1. Kazdin A. E. The token economy : A decade later / A. E. Kazdin // Journal of Applied Behavior Analysis. – 1982. № 15. – P. 431-445.
2. Regan D. T., Williams M., Sparling S. Voluntary expiation of guilt : A field experiment / D. T. Regan, M. Williams, S. Sparling // Journal of Personality and Social Psychology. – 1972. - № 24. – P. 42-45.
3. Murray H. A., Barret W. G., Homburger E. Explorations in personality / H. A. Murray, W. G. Barret, E. Homburger. – New York : Oxford University Press, 1938. - P. 531-545.
4. Хьелл Л. Теории личности. / Хьелл Л., Зиглер Д.– СПб.: Питер, 2007. – 607с.
5. Цина В.І. Технологічне забезпечення формування особистіно професійної зрілості майбутнього педагога / В.І. Цина // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки : реалії та перспективи : [збірник наукових праць]. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. – Вип. 51. – С. 301-306.
6. Цина В.І. Експериментальне дослідження рівнів особистіно професійної зрілості майбутніх педагогів / В. І. Цина // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Додаток 1 до Вип. 5, том 5 (56) : Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К. : Гнозис, 2014. – С. 498-504.

УДК 378.147

Таможська І.В.

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ

У статті доведені переваги компетентнісного підходу в системі підготовки майбутніх фахівців; здійснюється дефінітивний аналіз з проблеми формування професійно-комунікативної компетентності фахівця технічного профілю, а також уточнюється зміст понять «компетентність», «компетенція», «комунікативна компетентність», «професійно-комунікативна компетентність».

Ключові слова: компетентність, компетенція, комунікативна компетентність, професійно-комунікативна компетентність, компетентнісний підхід.

Таможская И.В. Теоретические вопросы формирования профессионально-коммуникативной компетентности будущих специалистов технического профиля. В статье доказаны преимущества компетентностного подхода в системе подготовки будущих специалистов; осуществляется дефинитивный анализ по проблеме формирования профессионально-коммуникативной компетентности специалиста технического профиля, а также уточняется содержание понятий «компетентность», «компетенция», «коммуникативная компетентность», «профессионально-коммуникативная компетентность».

Ключевые слова: компетентность, компетенция, коммуникативная компетентность, профессионально-коммуникативная компетентность, компетентностный подход.

Tamozhska I.V. Theoretical approaches to the development of professional communicative competence of future specialists of technical profile.

Benefits of the competence approach in the system of future specialists training are proved in the article; the definitive analysis of the problem of the development of professional communicative competence of future specialists of technical profile is carried out, the essence of definitions «competency», «competence», «communicative competence», «professional communicative competence» is specified.

Key words: *competency, competence, communicative competence, professional communicative competence, competence approach.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Відповідно до Закону України «Про професійно-технічну освіту» одним із пріоритетних завдань сьогодення є формування в майбутніх фахівців професійних знань, умінь і навичок, розвиток особистісних якостей, які є виявом духовності й культури, відповідного технічного, технологічного й економічного мислення, тобто формування професійної компетентності. Саме компетентність є важливим показником професіоналізму, готовності людини до здійснення тієї чи іншої діяльності. Безперечні переваги компетентнісного підходу в системі підготовки майбутніх фахівців уже визнано в освітніх системах економічно розвинутих країн через те, що саме наявність компетентностей дозволяє особистості, зокрема майбутньому фахівцеві, практично оперувати здобутими знаннями, застосовувати їх упродовж життя та професійної діяльності [13].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Компетентність вивчалась ученими в різних аспектах: дефінітний аналіз понять «компетентність», «компетенція» (В. Андриюханова, Л. Варзацька, Т. Герлянд, С. Дружилова, В. Мануйлова, Г. Назаренко, С. Нечіпор, Л. Орбан-Лембрик, Г. Пономарьова, Р. Чернишова, І. Федоров); теоретично-методологічні основи впровадження компетентнісного підходу в освітній процес навчальних закладів різного типу (В. Болотов, В. Булгакова, І. Зимня, О. Пометун, В. Сериков та інші); суть, роль і значення професійно-комунікативної компетентності в професійній роботі фахівців різних профілів (Г. Бірюкова, Н. Волкова, Л. Грень, Л. Знікіна, І. Новгородцева, Т. Тихонова).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Попри велику кількість наукових праць, присвячених проблемі професійної компетентності, уважаємо за необхідне окреслити власний підхід до розуміння суті цього поняття, адже єдиного підходу до тлумачення зазначеного термінопоняття серед сучасних науковців досі немає. Це пояснюється як складністю самого поняття, так і тим, що терміни «компетенція» і «компетентність» використовуються в найрізноманітніших контекстах.

Формулювання цілей статті. Метою статті є висвітлення теоретичних питань формування професійно-комунікативної компетентності майбутнього фахівця технічного профілю, а це передусім потребує визначення авторської позиції щодо суті таких понять: «компетенція», «компетентність», оскільки в психолого-педагогічній літературі вони трактуються неоднозначно.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ученими Р. Чернишовою та В. Андриюхановою поняття «компетентність» тлумачиться як «здібність до актуального виконання діяльності» [29]; Г. Назаренко та Г. Пономарьова розглядають його як сукупну характеристику людини щодо відповідності її життєдіяльності умовам і вимогам життя та природним можливостям [18]. Л. Штефан та С. Нечіпор – як здатність особистості до виконання професійних обов'язків через сформовані знання, уміння, навички

досвід діяльності [32]. В. Мануйлов та І. Федоров – як сформоване ядро знань, навичок і вмінь фундаментального й спеціального («профільного») характеру [17].

Суголосними цим визначенням є погляди щодо суті професійної компетентності Т. Герлянд, яка розглядає її як інтегральну характеристику, що визначає здатність особистості вирішувати типові професійні завдання та проблеми, які виникають у реальних ситуаціях професійної діяльності, за допомогою використання отриманих знань і вмінь, набутого професійного й особистісного досвіду, цінностей і нахилів [8].

У розумінні Л. Варзацької компетентність – це сформована сукупність якостей особистості – ціннісно-сміслових орієнтацій, знань, умінь, навичок, здібностей, способів діяльності в певній соціально й особистісно значущій сфері. Науковець зазначає, що компетентність виражає здатність особистості нагромаджувати, інтегрувати знання, уміння, здобутий досвід для розв'язання поставлених цілей [4].

С. Дружилов компетентність пов'язує з глибиною та характером обізнаності працівника в певній професійній діяльності та професійному полі, у якому цей працівник діє, а також здатністю до ефективної реалізації в практичній діяльності своєї професійної кваліфікації та досвіду [9].

Л. Орбан-Лембрик вважає, що компетентність передбачає системність мислення, а саме: практичний розум, швидкість входження в проблему, здатність передбачати різні варіанти виходу із ситуації, винахідливість, а також стосується особистісних рис, умінь і навичок, закорінених у раціональну (інтелектуальну) сферу особистості [21].

Деякі науковці (В. Іванов, Л. Нікітіна, Ф. Шагєєва) підкреслюють, що професійна компетентність не тільки відображає наявний у людини потенціал і здатність його використати, але й дозволяє людині бути успішною в професійному плані [20].

Отже, аналіз багатьох визначень поняття «компетентність» та її характеристик дає можливість дійти висновку про те, що загальним у різних трактуваннях компетентності є визначення її зв'язку з професійними знаннями, уміннями та навичками, властивостями фахівця як суб'єкта професійної діяльності.

Слід зазначити, що в сучасній науковій літературі (Н. Бібік, С. Бондар, Д. Гавро, В. Краєвський, І. Родигіна, Н. Северина, І. Сергєєв, А. Хуторський та інші) поряд з поняттям «компетентність» часто використовують поняття «компетенція», причому вони трактуються науковцями неоднозначно. Це вимагає з'ясування їх співвідношення, вироблення власної позиції щодо цього питання.

Так, Д. Гавра розглядає компетентність суб'єкта як міру реалізації його компетенції в тій або іншій сфері діяльності [7]. Н. Северина – як «якісний результат оволодіння людиною певною компетенцією, що передбачає наявність у неї певного рівня

сформованості особистісних властивостей, а також здатності та готовності до виконання діяльності» [25].

У довідковій літературі поняття «компетенція» (лат. *competentia* – приналежність по праву) розглядається як коло повноважень, які надані законом, уставом або іншим актом конкретного органу, або посадової особи, або як знання й досвід у тій або іншій галузі [2], а також як коло питань, у яких хтось добре обізнаний [28], як коло питань, у яких певна особа володіє знаннями, досвідом [15].

С. Александрова поняття «компетенція» розглядає як сукупність знань і вмінь із загальних питань або питань професійної діяльності, які пов'язані з кваліфікаційними вимогами до фахівців певної сфери [1]. Н. Волкова дає таке визначення: компетенція – це загальна здатність, що базується на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, набутих завдяки навчанню [5]. Як можливість встановлення зв'язку між знаннями й ситуацією або, у широкому розумінні, як здатність знайти, виявити процедуру (знання й дію), яка придатна для розв'язання проблеми, розуміє поняття «компетенція» С. Бондар [3].

Уважаємо, що поняття «компетентність» є більш широким, ніж поняття «компетенція». Ми поділяємо точку зору Л. Штефан та С. Нечіпор, які підкреслюють, що поняття «компетенція» уживається у випадку наявності потенційних можливостей щодо виявлення компетентності, потенційну готовність до застосування набутих у процесі навчання знань, умінь, навичок, досвіду діяльності, а компетентність характеризує компетенцію в дії [32].

Професійну компетентність розглядаємо як невід'ємну складову професіоналізму. Тому не можемо погодитися з М. Шалашовим, який стверджує, що на відміну від традиційних характеристик професіоналізму – знань, умінь і навичок – у понятті «компетентність» підкреслюються такі якості, як: інтегративний і творчий характер; висока ефективність результату; практикоорієнтована спрямованість освіти; співвіднесення критерію з ціннісно-смысловими характеристиками особистості; формування мотивації самовдосконалення; академічна й трудова мобільність. Отже, крім знань, умінь і навичок, компетентність включає в себе ще й мотиваційну, соціальну та поведінкову складові. Також, на думку автора, компетентність характеризує інтегровані якості випускників навчальних закладів, тобто результат навчання [30]. У такому тлумаченні, на наш погляд, звужується зміст поняття «професіоналізм», тобто відбувається підміна зазначених понять.

Узагальнюючи підходи різних авторів до визначення суті поняття «*професійна компетентність*», розглядаємо його як інтегральну характеристику ділових та особистісних якостей фахівця, що відбиває рівень знань, умінь і навичок, професійного досвіду, а також особистісних якостей, необхідних для досягнення цілей професійної діяльності.

Професійна компетентність фахівця будь-якого профілю включає низку компетентностей, найбільш значущими з яких вважаємо такі: 1) спеціальну компетентність (високий рівень знань, використовуваних у професійній роботі, котрі забезпечують можливості професійного зростання фахівця, зміну профілю роботи, результативність творчої діяльності); 2) соціальну компетентність (здатність

брати на себе відповідальність, приймати рішення, регулювати конфлікти ненасильницьким шляхом тощо); 3) комунікативну компетентність, яка вимагає знання іноземних мов, високий рівень культури мови й спілкування; 4) психологічну компетентність, яка зумовлена розумінням того, що без культури емоційної сприйнятливості, без умінь і навичок рефлексії, без досвіду міжособистісної взаємодії професіоналізм залишається неповним; 5) інформаційну компетентність, що включає володіння новими інформаційними технологіями.

У структурі професійної компетентності сучасного фахівця, у тому числі фахівця технічного профілю, значно зросла роль і значущість комунікативної компетентності.

Як слушно відмічає І. Ламаш, «сучасний, мінливий світ – це ще й світ взаємовідношень, світ менеджменту. З одного боку, професіонал потрапляє на особистісний ринок, суть якого полягає в тому, що чим вдаліше суб'єкт зможе показати себе, презентувати свої можливості, тим успішніше він зможе «пропонувати» себе на цьому ринку. З іншого боку, спеціаліст у рамках його професійної діяльності взаємодіє з іншими людьми і виконує управлінські завдання різного рівня складності» [14]. Сучасний фахівець повинен бути комунікабельним, контактним у різних соціальних групах, уміти працювати спільно в різних сферах, у різних ситуаціях, легко запобігти будь-яким конфліктним ситуаціям або зуміти вийти з них.

Зростання виробництва, розвиток усіх галузей економіки ставлять перед вищою технічною освітою принципово нові завдання формування й розвитку особистісних якостей майбутніх фахівців технічної галузі, а також підвищення рівня їхньої професійної підготовки. О. Ігнатюк стверджує, що тільки взаємозалежний комплекс професійних знань й особистісних якостей може визначити рівень професіоналізму сучасного фахівця технічної галузі та його готовності до ефективної діяльності [12].

Раніше від фахівців технічної галузі вимагалася головним чином наявність виробничо-технічних знань, нині ж від них усе більше вимагається також наявність якостей організатора й керівника, адже керівництво сучасним виробництвом не зводиться до управління лише технологічними потоками (система «людина-машина»), воно включає в себе й управління людьми, оскільки будь-яке технологічне рішення неминуче пов'язане з «людським» елементом виробництва (система «людина-людина»). З огляду на це від фахівців технічної галузі вимагається поєднання, з одного боку, глибоких виробничо-технічних знань, з іншого, – комунікативних знань і вмінь, які дозволяють достатньо ефективно й відповідно до науково пізнаних суспільних інтересів здійснювати керівництво трудовими колективами й працівниками виробництва на різних рівнях управління.

Отже, сучасний фахівець технічної галузі є активним суб'єктом спілкування, адже він повинен уміти встановлювати та підтримувати контакт з різними людьми, аргументовано переконувати та відстоювати свою професійну позицію, виконувати менеджерські функції, тобто володіти комунікативною компетентністю. Тому нагальним виявляється завдання формування професійно-

комунікативної компетентності й створення умов для її вироблення у випускників технічних ВНЗ.

В. Співак трактує поняття «комунікативна компетентність» як знання, уміння, навички в галузі організації взаємодії та власне взаємодію в діловій сфері, унікальний сплав теорії та практики спілкування [27]. Подібне визначення подає О. Сидоренко, уточнюючи, що це сукупність комунікативних здібностей, комунікативних умінь і комунікативних знань, адекватних комунікативним завданням і достатніх для їх вирішення [26]. Т. Вольфовська комунікативну компетентність визначає як необхідний людині рівень сформованості досвіду міжособистісної взаємодії, щоб успішно функціонувати в суспільстві з огляду на власні здібності й соціальний статус [6].

Комунікативна компетентність – це сукупність знань, вербальних і невербальних навичок спілкування, а також здібність ситуативного реагування, тобто вміння адаптуватися до будь-якої ситуації [19].

Комунікативну компетентність учені розглядають і як систему внутрішніх засобів регуляції комунікативних дій, виділяючи в останньому орієнтуючу та виконавчу складові [11], і як диференційоване сприйняття соціальних об'єктів та адекватну взаємодію з ними [14].

О. Садохін комунікативну компетентність пов'язує зі ступенем володіння комунікативними механізмами, прийомами та стратегіями, необхідними для забезпечення ефективного процесу спілкування [24].

Як систему внутрішніх ресурсів, необхідних для вибудови ефективної комунікації у визначеному колі ситуації міжособистісної взаємодії, комунікативну компетентність розглядають О. Романовський і В. Михайличенко. Коли люди спілкуються, то зауважують реакцію співрозмовника й самі реагують своїми думками й почуттями.

Варто наголосити, що поведінка людини формується її власними відгуками на те, що співрозмовник бачить і чує [22].

Поняття комунікативної компетентності, як вважає В. Співак, передбачає, що людина усвідомлює такі аспекти власної особистості:

- власні потреби й ціннісні орієнтації, техніку власної роботи;
- свої перцептивні вміння, тобто здібність сприймати інших без суб'єктивних спотворень, без проявів стійких упереджень по відношенню до тих або інших проблем, особистостей, соціальних груп;
- готовність сприймати нове в зовнішньому середовищі;
- свої можливості в розумінні норм і цінностей інших соціальних груп і культур;
- свої почуття та психічний стан у зв'язку з впливом факторів зовнішнього середовища;
- свої способи персоналізації зовнішнього середовища, тобто ті причини та фактори, відповідно до яких проявляється почуття хазяїна по відношенню до якихось елементів зовнішнього середовища;
- рівень своєї економічної культури, що проявляється по відношенню до елементів середовища існування [27].

Ми поділяємо точку зору О. Лукашевич, яка пов'язує високий рівень комунікативної компетентності особистості зі здатністю встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими людьми. У зв'язку з цим автор називає такі структурні складові комунікативної компетентності: прагнення до діяльності, пов'язаної із спілкуванням; сприйняття особливостей характеру іншої людини; пошук індивідуального підходу в процесі спілкування; оцінка власних якостей, що впливають на ефективність співробітництва й взаєморозуміння з іншою людиною; емоційна гнучкість до внутрішнього світу людини; здатність відчувати та проявляти до людини, що потребує в психологічній допомозі, симпатію, повагу та зацікавленість у її особистому розвитку [16].

На думку Є. Руденського, комунікативна компетентність особистості складається з таких здатностей: 1) давати соціально-психологічний прогноз комунікативної ситуації, у якій належить спілкуватися; 2) соціально-психологічно програмувати процес спілкування, спираючись на своєрідність комунікативної ситуації; 3) «уживатися» в соціально-психологічну атмосферу комунікативної ситуації; 4) здійснювати соціально-психологічне управління процесами спілкування в комунікативній ситуації [23].

Ф. Шарков звертає увагу на те, що комунікативна компетентність оцінюється когнітивними факторами (знаннями про навколишній світ, соціальними цінностями, здатністю адекватного сприйняття інформації) й актуалізується з урахуванням конкретних соціальних умов комунікації. Учений вважає комунікативну компетентність складовим компонентом соціального статусу. Можна виділити деякі ознаки соціального статусу індивіда за рівнем його комунікативної компетентності. Істотними когнітивними характеристиками комунікативної компетентності є: здатність до спілкування та систематизації багатовимірною сприйняття довкілля; здатність до адекватної оцінки «статусу мови»; здатність до розуміння смислової й оцінної інформації [31].

Д. Гавра пропонує розглядати комунікативну компетентність особистості як поєднання двох складових – загальної й спеціальної. Таку позицію ми вважаємо досить слушною. Загальна комунікативна компетентність є частиною соціальної компетентності особистості, що характеризує здатність індивіда до спілкування в різних ситуаціях і реалізується на рівні буденних комунікацій, повсякденних практик інформаційної взаємодії як у побутовій, так і в професійній сферах. Для професійних комунікаторів, крім загальної, необхідна ще й спеціальна комунікативна компетентність, що становить собою своєрідний «вищий пілотаж» комунікативних знань, умінь і навичок, які необхідні для виконання професійних функцій [7]. Таку компетентність Ю. Смельянов називає професійно-комунікативною, підкреслюючи її професійну спрямованість [10].

Професійно-комунікативній компетентності Ю. Смельянов надає особливого значення, оскільки вона стає більш значущою й життєво необхідною для індивіда; «у результаті вона виявляється більш досконалою й накладає певний відбиток на його загальну комунікаційну компетентність». Очевидним

індикатором такого впливу вчений називає прагнення спеціалістів до синтаксичного ускладнення усної мови, заміни притаманних розмовній мові складно-сурядних речень на складнопідрядні, уживання дієприкметникових зворотів і професійної лексики, використання повного стилю вимови тощо. Виявляються й інші показники професійно-посадової шаблонізації сфери неформального спілкування [10].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Незважаючи на різноманіття підходів, більшість дослідників розглядають комунікативну компетентність як сукупність знань, умінь, навичок, здібностей та особистісних особливостей, підкреслюють значущість когнітивного компонента для успішного протікання комунікативного процесу: щоб ефективно взаємодіяти, потрібно адекватно розуміти комунікативну ситуацію й партнера з позиції його якостей, рис, особистісних особливостей, що проявляються в спілкуванні.

На основі аналізу й узагальнення наукових праць нами визначено *професійно-комунікативну компетентність* як інтегративне утворення (сукупність компетенцій), яке виражається в готовності та здатності фахівця до комунікативної діяльності в різних професійних галузях і з представниками різних культур на основі партнерств, взаєморозуміння й співробітництва.

Одним з основних завдань вищої технічної професійної освіти є підготовка висококваліфікованих фахівців, які не тільки вільно володіють своєю професією, прагнуть до постійного професійного самовдосконалення, але й знають особливості спілкування й уміють забезпечувати ефективне спілкування з різними діловими партнерами, адже вміння ділового спілкування сприяють збагаченню досвіду, накопиченню інформації, пізнанню партнерами в процесі комунікації один одного й установленню на цій основі взаєморозуміння, регуляції поведінки суб'єктів і їхньої спільної діяльності. Тому важливою складовою професійної підготовки майбутніх фахівців технічного профілю є формування професійно-комунікативної компетентності. Це, у свою чергу, вимагає підготовки майбутніх фахівців технічного профілю до ділового спілкування як складової зазначеної компетентності.

Отже, реалізація компетентісного підходу в системі підготовки майбутніх фахівців технічного профілю дозволяє підвищити її якість, забезпечити конкурентоспроможність сучасного фахівця технічної галузі на ринку праці, а також сприяє уніфікації навчального процесу в сучасному освітньому просторі.

Список використаних джерел:

1. Александрова С. А. Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців підприємств туристської індустрії : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.04 / Александрова Світлана Анатоліївна. – Х., 2010. – 195 с.
2. Большой энциклопедический словарь / под ред. А.М. Прохорова. – М. : Советская энциклопедия, 1994. – 1628 с.
3. Бондар С. Компетентність особистості – інтегрований компонент навчальної діяльності / С. Бондар // Біологія і хімія в школі. – 2003. – № 2. – С. 8-9.
4. Варзацька Л. Метод опорних умінь у системі компетентісної мовної освіти / Л.Варзацька // Дивослово. – 2012. – № 11. – С. 2-5.
5. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посіб. / Н.П. Волкова. – К. : Академвидав, 2009. – 616 с.
6. Вольфовська Т. Комунікативна компетентність молоді як одна з передумов досягнення життєвої мети / Т. Вольфовська // «Шлях освіти». – 2001. – №3. – С. 13-16.
7. Гавра Д. П. Основы теории коммуникации : учеб. пособие. Стандарт третьего поколения / Д.П. Гавра. – СПб. : Питер, 2011. – 288 с.
8. Герлянд Т. Сучасні аспекти формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників / Т. Герлянд // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2010. – № 4. – С. 9-22.
9. Дружилов С. А. Психология профессионализма. Инженерно-психологический подход / С.А. Дружилов. – Х. : Изд-во «Гуманитарный Центр», 2011. – 296 с.
10. Емельянов Ю. Н. Активное социально-психологическое обучение / Ю.Н. Емельянов. – Л. : Изд-во Ленинградского университета, 1985. – 167 с.
11. Жуков Ю. М. Диагностика и развитие компетентности в общении / Ю.М. Жуков, Л.А. Петровская, П.В. Растяйников. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1990. – 104 с.
12. Ігнатюк О. А. Формування готовності майбутнього інженера до професійного самовдосконалення : теорія і практика : монографія / О.А. Ігнатюк. – Х. : НТУ «ХП», 2009. – 432 с.
13. Кічук Н. В. Компетентність саморозвитку майбутнього фахівця : особистісно орієнтовані технології формування у вищій школі / Н.В. Кічук // Науковий вісник Миколаївського державного університету. – Педагогічні науки : зб. наук. праць. – Вип. 12. – Т.1. – 2006. – С. 80-87.
14. Ламаш И. В. Взаимосвязь креативности и особенностей социальной перцепции как проблема формирования профессионально важных качеств выпускников вузов / И.В. Ламаш // Теория и практика управления социальными системами. – 2005. – № 3. – С. 12-18.
15. Локшина С. М. Словарь иностранных слов / С.М. Локшина. – М. : «Советская Энциклопедия», 1966. – 384 с.
16. Лукашевич О. М. Психологічні основи гуманізації управлінської діяльності менеджера туризму / О.М. Лукашевич // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 10. – С. 75-76.
17. Мануйлов В. Модели формирования готовности к инновационной деятельности / В. Мануйлов, И. Федоров // Высшее образование в России. – 2004. – № 7. – С. 56-64.
18. Назаренко Г. І. Росте людина. Гуманно-особистісний підхід : навчальний посібник / Г.І. Назаренко, Г.Ф. Пономарьова. – Х. : Скорпіон, 2006. – 140 с.
19. Непряхин Н. Ю. Гни свою линию : приемы эффективной коммуникации / Н.Ю. Непряхин. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2007. – 138 с.
20. Никитина Л. Технология формирования профессиональной компетентности / Л. Никитина, Ф. Шагеева, В. Иванов // Высшее образование в России. – 2006. – №9. – С. 125-127.
21. Орбан-Лембрик Л. Е. Психология управления : навчальний посібник / Л.Е. Орбан-Лембрик. – К. : Академвидав, 2010. – 544 с.
22. Романовський О. Г. Філософія досягнення успіху. Психологічний аспект : підручник / О.Г. Романовський, В.С. Михайленко. – Х. : НТУ «ХП», 2007. – 592 с.
23. Руденский Е. В. Социальная психология / Е.В. Руденский. – М. : ИНФРА-М; Новосибирск : НГАЭиУ, 1997. – 224 с.
24. Садохин А. П. Введение в межкультурную коммуникацию : учеб. пособие / А.П. Садохин. – М. : Изд-во «Омега-Л», 2010. – 189 с.
25. Северина Н. Ю. Формування професійної компетентності із математичного моделювання у майбутніх інженерів-математиків : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н.Ю. Северина. – Х., 2012. – 20 с.
26. Сидоренко Е. В. Тренинг коммуникативной компетентности в деловом общении / Е.В. Сидоренко. – СПб. : Речь, 2003. – 208 с.
27. Спивак В. А. Современные бизнес-коммуникации / В.А. Спивак. – СПб. : Питер, 2002. – 448 с.
28. Толковый словарь русского языка / под ред. Ожегова С. И., Шведовой Н. Ю. – М. : АЗЪ, 1994. – 928 с.
29. Чернишова Р. Мета сучасної школи – компетентність / Р. Чернишова, В. Андруханова // Директор школи. – 2001. – № 8. – С. 91-96.

30. Шалашова М. М. Комплексная оценка компетентности будущих педагогов / М.М. Шалашова // Педагогика. – № 7. – 2008. – С. 54-59.
31. Шарков Ф. И. Коммуникология: основы теории коммуникации : учебник для бакалавров / Ф.И. Шарков. – М. : Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2013. – 488 с.
32. Штефан Л. В. До питання компетентнісного підходу в професійній освіті / Л.В. Штефан, С.В. Нечіпор // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2010. – № 3. – С. 22-28.

УДК 377.8:371.133

Лученцова І.С.

СУТЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ У ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто педагогічну практику як складову навчально-виховного процесу, що покликана навчити студентів застосовувати науково-теоретичні знання з педагогіки, психології, фахових методик, удосконалювати відповідні практичні навички, а також як складову професійної адаптації. З'ясовано, що найбільш ефективною, є практика, яка має неперервний характер, тобто здійснюється на всіх етапах навчання. Визначено, що педагогічну практику варто розглядати як сприятливе середовище для професійної адаптації майбутніх вчителів.

Лученцова І.С. Суть педагогической практики студентов педагогического колледжа в процессе адаптации к профессиональной деятельности. В статье рассмотрено педагогическую практику как составляющую учебно-воспитательного процесса, которая призвана научить студентов применять научно-теоретические знания педагогики, психологии, профессиональных методик, совершенствовать соответствующие практические навыки, а также как составляющую профессиональной адаптации. Выяснено, что наиболее эффективной, есть практика, которая имеет непрерывный характер, т.е. осуществляется на всех этапах обучения. Определено, что педагогическую практику следует рассматривать как благоприятную среду для профессиональной адаптации будущих учителей.

Ключевые слова: педагогическая практика, профессиональная адаптация, профессиональная подготовка, педагогическая деятельность, будущие учителя.

Luchentsova I.S. The essence of students' pedagogical practice of Teacher Training College in the process of adaptation to professional activity. The article deals with the teaching practice as a component of the educational process, which aims to teach students to apply scientific and theoretical knowledge of pedagogy, psychology, professional techniques, to develop relevant practical skills, and also as a component of professional adaptation. It is defined that the most effective, there is a practice that has a continuous nature, i.e. it is carried out at all stages of learning. It is determined that teaching practice should be considered as a favorable environment for professional adaptation of future teachers.

Key words: pedagogical practice, professional adaptation, professional preparation, teaching activities, future teachers.

Актуальність та доцільність дослідження. Реформа вищої педагогічної школи, що обумовлюється сучасним рівнем розвитку суспільства і умовами переходу до нових соціальних відносин, спрямована на розв'язання головного завдання – вдосконалення професійно-педагогічної підготовки майбутнього педагога. Тому на перший план висувається проблема адаптації майбутніх вчителів до професійної діяльності, процес якої відбувається безпосередньо у процесі навчання. Важливою передумовою професійної адаптації майбутнього вчителя є педагогічна практика. Саме під час педагогічної практики студент-практикант має можливість безпосередньо спостерігати за роботою вчителів. Під час практики студенти ознайомлюються з педагогічним досвідом вчителів та їх здобутками, та переймають їх, щоб використовувати в своїй майбутній педагогічній діяльності, що дозволяє їм адаптуватися до майбутньої професійної діяльності. Співпраця з вчителями збагачує досвід майбутнього фахівця. Студенти навчаються аналізувати, вивчаючи й узагальнюючи передовий педагогічний досвід, що сприяє розвитку самостійності, творчого підходу до власної педагогічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження науковців: О. Абдулліної, С. Бреус, Л. Булатової, К. Дурай-Новакової, С. Єлканова, Г. Коджаспірової, Н. Казакова, Л. Кацова, Г. Кузнєцової, О. Лук'яненко, Л. Манчуленко, В. Морозової, О. Мосіна, Л. Хомич, А. Щербакова та ін. засвідчили, що у процесі підготовки вчителя важливу роль відіграє педагогічна практика, під час якої

активізується процес професійної адаптації фахівця. Протягом останніх років педагоги, які працюють над порушенням проблем теоретико-методичних засад практичної підготовки у вищій школі (О. Анісімов, І. Архангельський, І. Ільєсов, В. Сластьонін), описують навчально-виховний процес ВНЗ, систему професійної підготовки як особливу знакову модель відповідних видів професійної діяльності.

Проблемам змісту і організації педагогічної практики студентів педагогічного ВНЗ присвячені праці О. Абдулліної, Л. Булатової, К. Дурай-Новакової, Н. Загряжкіної, Н. Кичук, Г. Коджаспірової, В. Розова, О. Щербакова та багатьох інших науковців. У цих роботах акцентується увага на тому, що педагогічна практика виступає зв'язною ланкою між теоретичним навчанням студентів та їхньою майбутньою професійною діяльністю, розкривається роль і значення підпрактики у професійному становленні майбутнього фахівця.

Мета статті – теоретично обґрунтувати роль та значення педагогічної практики у процесі адаптації майбутнього вчителя до професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Під час проходження педагогічної практики студент-практикант занурюється в умови, максимально наближені до умов самостійної професійної педагогічної діяльності, – це своєрідний мікроаналог професійної діяльності вчителя.

Поняття «практика» досить широко використовується такими науками, як філософія, психологія, педагогіка (природно, що кожна з них вкладає свій зміст у поняття «практика»). Ознайомлення з цими науковими розвідками